

Ruimte voor Limburg (de landbouw maakt het mogelijk)

Visie, duidelijkheid en daadkracht.

De thema's

- Landbouw
- Natuur
- Stikstof
- Water

De aanpak:

- Visie;
- Clusteren van N2000-gebieden met gelijkaardige opgave;
- Clusteren van opgaves;
- Integratie in POVI, geborgde aanpak stikstof, WRL en lobby;
- Instrumentarium (VSS, Landinrichting, PIP, vrijwillige kavelruil);
- Organisatie en mandaat (Gebiedscommissie? Bestuurs commissie?);
- Uitvoeringsstrategie: Majeure gebiedsontwikkelingen (Hoogvenen en vennen, Zuid-Limburg);
Projectmatige aanpak (Midden-Limburgs beekdalen en Maasduinen;
Generieke en specifieke regelingen, maatregelen en opdrachten (in en rond alle N2000-gebieden)

Visie

De landbouw heeft de sleutel in handen om Limburg de ruimte te geven. Terugdringen van de stikstofemissies en het realiseren van natuurherstel is niet mogelijk zonder de steun van de landbouw. De landbouw vraagt ook om een nieuw perspectief en om duidelijkheid. Wat zijn de nieuwe spelregels waarbinnen de landbouw kan bewegen? Grip op stikstofreductie en grond zijn essentieel voor het halen van de gebiedsdoelen. Om de doelen te halen is het ook nodig dat de opgave helder is. De opgave:

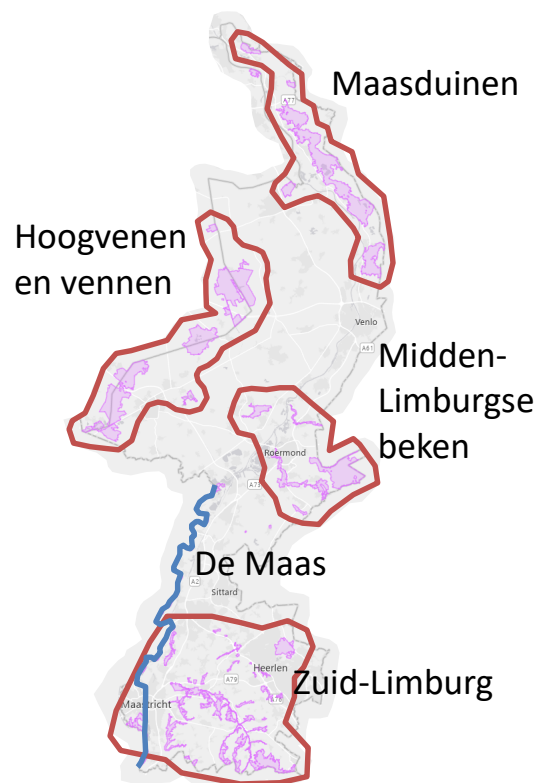
- Naar een geborgde daling van de stikstofemissie;
- Robuuste natuur;
- Hydrologisch herstel van N2000-gebieden (voldoende water en schoon water);
- Terugdringen van de invloed van landbouw op natuur.

Clustering N2000-gebieden

Zowel vanuit de geografische ligging als vanuit de aard en omvang van de opgaves zijn vijf clusters van N2000-gebieden te onderscheiden:

- De Maasduinen (Maasduinen, Boschhuizerbergen, Sint-Jansberg, Zeldersche Driessen);
- De Midden-Limburgse beken (Meinweg, Roerdal, Swalmdal, Leudal);
- Venen en vennen (Groote Peel, Deurnsche Peel en Mariapeel, Sarsven en de Banen, Weerter- en Budelerbergen en Ringselven);

- Zuid-Limburg (Brunssummerheide, Geleenbeekdal, Kunderberg, Bunder- en Elslooërbos, Geuldal, Bemelerberg en Schiepersberg, Savelsbos, Noorbeemden en Hoogbos, Sint-Pietersberg en Jekerdal)
- De Maas (Maas bij Eijsden, Grensmaas).

Korte kenschets van de opgave per cluster

Maasduinen

In dit cluster liggen vier N2000-gebieden: Maasduinen, Sint-Jansberg en de Zeldersche Driessen. De opgaves voor de Sint-Jansberg, Zeldersche Driessen en Boschhuizerbergen vragen om geringe maatregelen buiten het gebied zelf. Bij de Sint-Jansberg gaat het om de plaatsing van een kwelscherm en bescherming van een beperkt intrekgebied. In de Zelderse Driessen is afwezigheid van rivierdynamiek het grootste knelpunt, hiervoor ligt de sleutel in Duitsland. Voor de Boschhuizerbergen gaat het om het herstel van jeneverbesstruwelen en hoogveenbossen. De grootste opgave in de N2000-gebied Maasduinen is het herstel van de hydrologie, de exacte omvang en reikwijdte van de benodigde maatregelen is nog niet bekend. Wel is de verwachting dat dit minder ingrijpend zal zijn dan rond de Peelvenen. Het gaat voornamelijk om het hydrologisch herstel van vencomplexen die in meer of mindere mate afhankelijk zijn van het regionale grondwatersysteem.

De Midden-Limburgse beken

In dit cluster liggen vier N2000-gebieden: Meinweg, Roerdal, Swalmdal, Leudal. De opgave vraagt om kleinschalige projecten in en rond de N2000-gebieden. In het Swalmdal en Roerdal

Hoogvenen en vennen

In dit cluster liggen vier N2000-gebieden:

- de Groote Peel,
- Deurnsche Peel en Mariapeel,
- Sarsven en de Banen en
- Weerter- en Budelerbergen en Ringselven.

Naast stikstof is verdroging het grote knelpunt in deze gebieden. Het opheffen van de verdroging vraagt in de Groote Peel en Deurnsche Peel en Mariapeel om verregaande maatregelen. De Hydrologische Systeemanalyse (HSA) moet eind 2025 antwoord geven op de vraag welke maatregelen waar nodig zijn voor hydrologisch systeemherstel.

Voor Sarsven en de Banen is duidelijk dat een gebied van 100 hectare omgevormd moet worden naar natuur en in een gebied van 250 hectare is het stoppen van bemesting, bekalking en het onttrekken van water nodig voor het herstel van de natuurwaarden.

In de Weerter- en Budelerbergen en het Ringselven zijn ook maatregelen nodig om tot hydrologisch herstel te komen. Een belangrijke maatregel is het geleidelijk dempen van de Oude Graaf en het scheiden van landbouwwater en natuurwater. De opgave is minder groot dan in de Peelvenen.

Zuid-Limburg

In dit cluster liggen negen N2000-gebieden: Brunssummerheide, Geleenbeekdal, Kunderberg, Bunder- en Elslooërbos, Geuldal, Bemelerberg en Schiepersberg, Savelsbos, Noorbeemden en Hoogbos, Sint-Pietersberg en Jekerdal. De gebieden zijn relatief klein, hebben grillige vormen en zijn sterk verweven met het omliggende landelijke en stedelijke gebied. De gebieden kennen voor Nederland unieke natuurwaarden en liggen in een voor Nederland uniek landschap. De natuurwaarden zijn gebonden aan bijzonder voedselarme omstandigheden en de unieke geohydrologische situatie. Het gaat onder meer om kalktufbronnen, kalkmoerassen, kalkgraslanden en hellingbossen. Het unieke kleinschalige cultuurlandschap met graften, holle wegen en andere landschapselementen vormt het weefsel rond de N2000-gebieden. Knelpunten zijn de inspoeling van grond en nutriënten vanaf de plateaus, verdroging door diepe insnijding van beken, sterke versnippering van de natuurgebieden en de toename van akkers.

Clusteren van opgaves

De kernopgaves die in het landelijk gebied moeten landen zijn:

- Gezonde landbouw
- Stikstofreductie;
- Natuurherstel;
- Voldoende water voor landbouw en natuur, zonder hoogwater;
- Schoon water.

Natuur	Water	Klimaat	Limburgse doelen
Stikstofreductie	Schoon oppervlakte- en grondwater	Reductie van uitstoot broeikasgassen	Perspectief voor sectoren
Areaaluitbreiding	Goede toestand grondwaterlichamen	Koolstofvastlegging	Houdbare vergunningverlening
Instandhoudingsdoelen natuurkwaliteit	Goede zoetwaterbeschikbaarheid		Leefbaarheid
Hydrologische doelen			Landschappelijke kwaliteit
Groenblauwe dooradering			

Hierboven staan de 14 LPLG-doelen die benoemd zijn in het LPLG 1.0. De meeste van deze 14 doelen zijn onder de vijf benoemde kerndoelen te scharen. De doelen voor klimaat worden deels bediend door extra bosaanleg en groenblauwe dooradering (GBDA). De weg naar vergunningverlening en perspectief voor de agrarische sector hangen samen met een plan voor een geborgde daling van de stikstofemissies en natuurherstel.

Regelingen voor het laten dalen van de stikstofemissies leiden nu tot ongewenste neveneffecten en het missen van kansen om ook een bijdrage te leveren aan andere doelen. Ongewenste neveneffecten zijn:

- Het omzetten van (permanent) grasland in akker;
- De toename aan akkerland kan leiden tot extra verdroging, erosie of uitspoeling van nutriënten;
- De dynamiek op de grondmarkt komt niet (altijd) ten goede aan de blijvende agrariërs;
- Agrariërs die deelnemen aan een beëindigingsregeling zoeken naar mogelijkheden om vrijkomende middelen te investeren, dit vraagt om visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling in het agrarisch gebied.

Toekomstige regelingen moeten hier beter in voorzien (lobby), voor het natuurherstel en het bewerkstelligen van de gewenste agrarische structuur is het essentieel om de gronden die vrijkomen in te kunnen zetten voor de gebiedsdoelen. Dit vraagt om een ruime begrenzing van de gebieden waar een omvangrijk gebiedsproces nodig is om de doelen te halen, zodat niet alleen de problemen, maar ook de oplossingen binnen het gebied liggen.

Integratie in beleid

De programmatische aanpak moet mogelijk gemaakt worden en in elk geval niet belemmerd worden door de kaders van de Provinciale Omgevingsvisie (POVI), ook de maatregelen en regelingen die in het kader van de geborgde aanpak stikstof genomen of opgesteld worden moeten impulsen in dezelfde richting geven. Ook het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) leidt tot maatregelen in het landelijk gebied in Zuid-Limburg. De uitvoering van de programmatische aanpak en WRL kunnen elkaar versterken, waarbij de ene keer waterveiligheid leidend kan zijn en natuur volgend en de andere keer omgekeerd.

Instrumentarium

Organisatie en mandaat

Uitvoeringsstrategie per cluster

Maasduinen

De opgaves in dit gebied vragen om een projectmatige aanpak. De opgaves kunnen opgepakt worden door middel van projecten in deelgebieden. De sleutel in N2000-gebied Maasduinen ligt in meer inzicht in het hydrologisch systeem en het bestrijden van de verdroging.

Pm: verder uitwerken

De Midden-Limburgse beken

De opgaves in dit gebied vragen om een projectmatige aanpak. De opgave kunnen opgepakt worden door middel van projecten in deelgebieden. De sleutel ligt deels in het realiseren van de ontwikkelopgave, het ophogen van de beekbodem in het Leudal.

Pm: verder uitwerken

Hoogvenen en vennen

De Groote Peel en Deurnsche Peel en Mariapeel hebben een grote opgave. Tegelijkertijd bestaat er nog onzekerheid over wat waar nodig is om tot hydrologisch herstel te komen. Duidelijk is dat in een brede zone rond de hoogveenrestanten het waterpeil omhoog zal moeten, dat in die zone extensief permanent grasland of natte teelten de voorkeur hebben boven akkerbouw en dat ingrijpende maatregelen nodig zijn. Dit vraagt om een ambitieus gebiedsproces waarbij de resultaten van de Hydrologische Systeemanalyse (HSA) leidend zijn. Uit de HSA zal blijken wat er moet gebeuren, de gebiedspartijen kunnen vervolgens invulling geven aan hoe dit te realiseren. Het opbouwen van een grondpositie en het inrichten van een gebiedsproces zijn stappen die nu al gezet kunnen worden. Het streven is de realisatie van een natte bufferzone rond de hoogveenrestanten, die deels uit natuur, deels uit extensief beheerd grasland bestaat. Hier past het behoud van enkele grondgebonden natuurinclusieve melkveebedrijven bij, of natte teelten. Het waterpeil en de hydrologie zijn ingericht op hoogveenherstel en het daaruitvolgende peilbeheer is richtinggevend voor het landbouwkundig gebruik.

Voor Sarsven en de Banen blijkt uit hydrologisch onderzoek wat nodig is om tot natuurherstel te komen. Dit leidt tot een aanvullende claim van 100 hectare nieuw te realiseren natuur buiten NNN en een claim op 250 hectare landbouwgrond met beperkingen ten aanzien van bemesting, bekalking en het waterpeil. Het realiseren van deze opgave vraagt om een gebiedsproces.

De opgave voor Weerter- en Budelerbergen en Ringselven heeft voornamelijk betrekking op hydrologisch herstel. In de eerste helft van 2025 wordt een hydrologisch onderzoek afgerond wat meer inzicht moet geven in de benodigde maatregelen voor herstel. Vernatting en het scheiden van landbouwwater van natuurwater zal ook effecten hebben buiten het N2000-gebied. De inschatting is dat de opgave minder groot is dan rond de Peelvenen maar wel om een gebiedsproces vraagt.

Zuid-Limburg

De belangrijkste thema's in Zuid-Limburg zijn hydrologisch herstel en herstel van connectiviteit. Voor hydrologisch herstel is bescherming van intrekgebieden van kalktufbronnen, kalkmoerassen en beken nodig. De intrekgebieden zijn deels bekend. Grote delen van de intrekgebieden liggen in agrarisch

gebied. Hier zijn maatregelen nodig om de uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. Enkele beken zijn diep ingesneden, wat tot extra verdroging leidt. Erosie zorgt voor instroom van grond en nutriënten in kwetsbare gebieden. Dit is op te lossen door omzetting van akkers in grasland, het inrichten van bufferzones en het verbeteren van infiltratie van water boven in het systeem door middel van landschapselementen.

De natuurgebieden zijn gefragmenteerd en hebben grillige vormen. Om uitwisseling tussen kwetsbare populaties mogelijk te maken is het noodzakelijk om verbindingen tussen natuurgebieden te realiseren. Hiervoor liggen concrete plannen.

Zuid-Limburg vraagt om een intensieve gebiedsaanpak. Het streefbeeld is gras op de hellingen, met groenblauwe dooradering. Bescherming van de intrekgebieden en realisatie van ecologische verbindingzones. Op de plateaus is ruimte voor een mix van akkerbouw en grasland, waarbij de meest natuurinclusieve boeren een rol krijgen bij het beheer van intrekgebieden. Vrijkomende gronden worden ingezet voor het realiseren van de gebiedsdoelen, het behoud van grasland in kritische gebieden en extensivering en natuurinclusief boeren in intrekgebieden. Daarnaast is het mogelijk om met een beperkt aantal natuurhectares effectieve corridors in het landschap te creëren. Dit vraagt om een projectmatige en uitvoeringsgerichte aanpak.

Keuzes:

Ambitieniveau: doormodderen, duizend bloemen bloeien
Vol inzetten op uitvoering, geen overkoepelend integraal programma;
Naar een geborgd integraal programma voor natuurherstel.

Organisatie: Doorgaan in de huidige vorm;
Integrale gebiedsteams die een grote mate van autonomie hebben binnen
duidelijke kaders;

Natuur buiten NNN:

Om de doelen te halen zijn ingrijpende maatregelen nodig die gevolgen hebben voor de mogelijkheden voor agrarisch gebruik van gronden. In sommige gebieden zullen na hydrologisch herstel niet of veel minder geschikt zijn voor regulier agrarisch gebruik.

Onzekerheden en sleutelonderzoeken:

Er zijn een aantal "sleutelonderzoeken", onderzoeken die gedaan zijn, lopen of gaan lopen die inzicht geven in welke gebieden buiten N2000-gebieden maatregelen nodig zijn. Deze onderzoeken brengen we in beeld, en ook de planning als ze nog niet afgerond zijn.

Zones rond N2000:

Bestuurlijk ontstaat de mogelijkheid om na te denken over zones rond N2000-gebieden. Hoe groot moeten die zones zijn?

Besluitvorming: Besluitvorming op detailniveau door GS;
Besluitvorming op hoofdlijnen (programma) door GS, uitvoering op afstand van GS;
Gebiedscommissie?

Instrumentarium: Welk instrumentarium hebben we tot onze beschikking? En wie besluit daarover?
Bijvoorbeeld: laat je het gebied kiezen voor in te zetten instrumenten en wie is dan “het gebied”.

Proces:

Nog geen discussie over punten en komma's. Eerst discussiëren op hoofdlijnen en informatie ophalen rond thema's. Een aantal duidelijke stappen zetten richting het programma en het bestuur meenemen in die stappen.